

Diàlegs amb la creativitat

De congrés a congrés

Sacramento López Martínez
ASSESSORA DE FORMACIÓ CEP D'INCA

Els viatges són els viatgers.

*El que veiem no és el que veiem,
sinó el que som.*

Fernando Pessoa

AQUEST relat respon l'intent de narrar l'experiència que vaig iniciar amb l'*Associació cultural Crear mundos* el mes de setembre del curs anterior. Tot va començar amb una beca que l'associació em va oferir sobre creativitat, una beca que vaig acceptar perquè coneixia Angélica Sátiro i, fins aquell moment, totes les seves propostes havien estat interessants; també va influir l'oportunitat de tenir una formació sobre aquest tema, oportunitat que no es presentava cada dia. Quan vaig acceptar no vaig mesurar l'esforç que implicaria, ni les possibles conseqüències que es derivarien de la formació realitzada a la casa creativa durant dos intensos caps de setmana i la participació en el *I Congrés de la Creativitat i la Innovació* que es va celebrar a Barcelona el mes de desembre de 2009. En aquest congrés, vaig presentar una comunicació sobre els inicis d'aquesta experiència que ara intento narrar.

El meu interès en el tema de la creativitat naixia d'una constatació personal: la necessitat de cercar respostes creatives als reptes del present i també, per descomptat, dels reptes que ens oferirà el futur. Tenir una actitud creativa davant les novetats que se'ns presenten cada dia, sense treva, em semblava important i necessari. Pensava que, davant el desconcert gene-

ral que tots patim, necessitarem tenir desenvolupat un pensament creatiu, preparat per analitzar els nous reptes amb una mirada oberta, lliure d'estereotips. El fet que cregués que aquest tipus de pensament es podia *aprendre*, o millorar, és el que em va acabar d'animar a participar en les beques *Crear Mundos*.

També partia d'un convenciment que anava associat al meu treball com a assessora de formació: les persones que estan involucrades en la recerca d'innovacions, en el seu centre o en la seva aula, ho fan emprant solucions de caire alternatiu que sovint se situen en els marges d'allò establert. Aquesta actitud d'*indagació creativa* sovint no es percebuda i molt menys analitzada per les mateixes persones que la desenvolupen. Em demanava com valorar, com donar visibilitat a les docents que han anat molt més enllà i que intenten fer del seu dia a dia un *projecte creatiu*. Pretenia intentar esbrinar quines característiques tenen les persones que afavoreixen en el seu entorn la innovació, que assumeixen el risc que això implica i el fet d'estar habitualment en el punt de mira.

La beca implicava fer un projecte i dur-lo a la pràctica, Félix de Castro, membre de *Crear Mundos*, formador del *Projecte Noria* i del *Projecte de filosofia 3/18*, va ser el meu tutor en el procés d'ideació, em va encoratjar molt i a ell li he d'agrair que es dugués a terme. El projecte que vaig dissenyar estava pensat al voltant de la formació del professorat ja que aquest és l'àmbit en el qual faig feina. Vaig pensar en una activitat formativa de format obert i la vaig trobar en la

conversa pedagògica, una modalitat experimental del Pla quadriennal de Formació (2008-2012) de la Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears.

RELACIÓ AMB EL PROJECTE DE FILOSOFIA 3/18

Què millor per treballar la creativitat que dialogar-hi? La paraula diàleg no va sorgir per casualitat, la meua relació amb el projecte de filosofia 3/18 havia estat constant en els últims cinc anys i creia fermament en les qualitats de la metodologia dialògica. A més, treballar amb l'art és un mitjà que ens permet tenir contacte directe amb sensacions, emocions, pensaments, valors i principis ètics que en altres contextos és més difícil que aflorin.

MANERES DE DIALOGAR AMB LA CREATIVITAT

Però com dialogar amb la creativitat? La meua intenció era que les trobades es realitzessin al voltant de l'*educació informal*, partia de la base que hi ha una relació entre el que aprenem sobre nosaltres mateixos, les nostres experiències fora de l'aula i l'acció educativa. Tot el que vivim, tot allò percebut: un llibre, una pel·lícula, un quadre, una audició musical, l'empremta del nostre gest en un paper o en un tros de fang (entre moltes altres possibilitats...), pens que, siguem conscients o no, té una incidència directa en la nostra feina. Eulàlia Bosch manifesta, en algunes de les seves publicacions, la importància d'aquesta relació, la importància de relacionar la formació

personal i la formació professional. És indiscutible per a Bosch que el docent ha de cultivar la seva *formació informal* per així poder compartir l'emoció viscuda i transmetre als seus alumnes la curiositat i l'admiració sobre el món.

Creure que els moments creatius de la nostra vida ens proporcionen una especial disposició d'ànim per viure la relació amb els altres i per conèixer-nos des d'una perspectiva diferent va ser un punt de partida necessari. També ho va ser creure que l'educació té molt a veure amb l'emoció d'un projecte compartit. Vaig decidir doncs buscar aquestes vivències, analitzar-les i esbrinar de quina manera poden ajudar-nos a millorar la nostra realitat o, almenys, a millorar la nostra capacitat d'entendre el món que ens envolta.

OBJECTIUS QUE GUIEN EL PROJECTE

Les trobades pretenien ajudar les participants a narrar la seva evolució com a persones creatives des de la docència i des de la pròpia vida, és a dir, seleccionar i analitzar els moments i les connexions que les havien fet créixer creativament. Els nostres objectius eren (i són, ja que el projecte va néixer amb vocació de futur):

- Promoure encontres formatius relacionats amb la creativitat.
- Crear una xarxa de docents que treballen en educació i que estiguin interessats en processos creatius.
- Explorar tot allò que podem viure en l'anomenada educació informal per així poder ser més conscients del rastre que deixa en la nostra docència i, per descomptat, en la nostra vida.
- Promoure la reflexió sobre la creativitat a partir de la creació d'una comunitat de diàleg.
- Analitzar les activitats realitzades i cercar vincles interdisciplinars en les accions educatives que realitzam a les aules.

A part dels objectius, tenia clar que la primera trobada havia d'afavorir un espai de coneixement mutu, amb una acció interessant i generadora d'idees, havíem d'acabar la sessió amb la idea que valia la pena tornar-nos a trobar. També era necessari predissenyar al voltant de dues o tres trobades, almenys fins que el grup quallés i pogués desenvolupar iniciatives pròpies.

l el viatge va començar. Les accions del grup s'han plantejat en espais informals: sales d'exposicions, teatres, i en espais formals com les aules del CEP. Hem cercat que l'espai sigui amable, còmode i, alhora, suggerent, ja que era molt important aconseguir un ambient de confiança, de certa intimitat, que pugui afavorir la fluïdesa del pensament. En ocasions, hem tingut ajuda externa, expertes que han fet de provocadores del diàleg i que han dirigit les diferents accions. Mercedes Laguens va ser de gran ajuda en les primeres sessions, ens va ajudar a trobar el nostre *esser creatiu* que moltes de nosaltres teníem ben amagat. Hem intentat en tot moment tenir molta cura del *clima* del grup: amabilitat, respecte per les idees de l'altre, conversant a partir del que ens uneix i dulcificant el diàleg amb unes galetes o uns bombons. Tot ajuda!

PRIMERES PASSES

La primera trobada la vàrem dedicar a analitzar el projecte, volia que fos un projecte compartit. Sempre agrairé a les membres del grup que hi creguessin, tot i que moltes d'elles reiteraven que no eren creatives i que no es veien dialogant amb allò que en aquell moment inicial desconeixien tenir. Necessitàvem doncs començar a

treballar sobre: Què significa ser creatiu? I a partir de treballar sobre el concepte, pensar en moments creatius al llarg de les nostres vides i narrar-los, es tractava de lligar emoció amb reflexió, de fugir de la cronologia narrativa. I van sorgir les por: por de no ser..., a no saber..., a no poder... treballarem també sobre la idea de la por i sobre la paràlisi que pot desencadenar aquesta emoció que sovint amaguem.

També va ser necessari presentar-nos i per això vam decidir buscar un objecte o objectes que ens identifiquin. Es tractava, en paraules de Mercedes Laguens, de donar-li la volta al mirall, era una cosa com treballar el nostre autoretrat però anant més enllà del rostre, la idea era no confondre identitat amb autoretrat. Difícil per començar. Però la creativitat va sorgir! I cadascuna de nosaltres va trobar una analogia prou significativa com per anar treballant a partir de la reflexió sobre la seva identitat. L'objecte ens ajudava a parlar sobre nosaltres, era necessari començar des de l'interior i connectar el que sentíem per arribar a plantejar-nos qui som.

“He triat una esponja perquè m'identific amb ella. L'esponja absorbeix i pens que jo tinc aquesta característica, m'agraden moltes coses i de totes intent in-

terioritzar, fer meva, alguna cosa. Ara bé, sense estar en el seu element, l'esponja se re seca i torna dura, difícil de manipular. Però els seus efectes són reversibles: si la banyes torna xuclar, torna a ser a ser "amable", dúctil. Crec que necessit un element en el qual submergir-me per aconseguir tornar a ser esponja."

LA XARXA CREAR MUNDOS

Crear mundos té una xarxa social, he creat un grup en aquesta xarxa que té com a nom *Diàlegs amb la creativitat*, el nostre grup, i els altres membres de la xarxa que s'hi han volgut afegir, té un espai i varis fòrums oberts allà. Som conscient que vaig demanar a les companyes un esforç afegit, però participar en aquesta xarxa, deixar la nostra empremta, ha estat una experiència interessant. Els diàlegs seguien (i segueixen) virtualment a la xarxa. Les possibilitats són enormes: s'obren nous temes, s'aporten vídeos, enllaços,... És un altre punt de trobada que complementa les sessions presencials i que enriqueix la proposta inicial.

ACCIONS AL VOLTANT DEL DIÀLEG AMB LA CREATIVITAT

Són diverses les accions que hem realitzat en les nostres trobades: narrar moments creatius, buscar un objecte que ens identifiqi, traslladar el significat d'aquest objecte a un altre llenguatge, anar al teatre, realització de dues obres grupals amb la tècnica del *cadàver exquisit*... en tots els casos, nodrit pel diàleg, sempre massa curt per treballar tots els temes que hi havia per conversar i indagar.

EL FUTUR DEL GRUP

Encara ens falta molt de camí per recórrer. Moltes són les possibilitats que han quedat sobre la taula, activitats que pensam plantejar des d'un punt de vista lúdic, que és la única manera de relacionar la *educació informal* amb la *formal*. Ja he comentat que es tracta d'afavorir un ambient relaxat que faciliti el diàleg i la participació. Algunes d'aquestes accions poden estar al voltant de: cine fòrum, cafè filosòfic, recerca i anàlisi de vídeos que ens ajudin a reflexionar, visites a tallers d'artistes, sales d'exposició, lectures i un llarg etc., continuarem buscant la nostra identitat. Serà el grup qui decidirà el camí inicial, després dependrà dels mapes, les brúixoles, els senyals...

L'última sessió del curs anterior la vam fer amb Angélica Sátiro, al final de la sessió vàrem fer un brindis al futur, un brindis que ens compromet a seguir dialogant amb la creativitat, que és el mateix que comprometre'ns a seguir dialogant amb nosaltres mateixes.

NOUS REPTES

I, mentre ens acomiadàvem, ja camí de l'aeroport, Angélica i jo vàrem continuar parlant del futur, el segon congrés de creativitat i innovació ja estava entre els seus projectes, la conversa va derivar cap a un nou repte: ¿per què no fer-ho a Mallorca?

I el repte va tirar endavant, som una de les coordinadores de l'esdeveniment i potser encara em falta una mica de perspectiva. En aquest moment el II congrés ja s'ha realitzat, crec que hem aconseguit els objectius marcats i que s'ha creat un

brou de cultiu al voltant del concepte de *creativitat i innovació social*. Tota la feina, tota la implicació personal, totes les hores (que són moltes), que els equips dels CEP d'Inca i de Palma han invertit han tengut una molt bona resposta per part dels participants, les avaluacions lliurades són molt encoratjadores, també els ponents han quedat satisfets i il·lusionats, ens reconforta molt aquesta resposta. Cal pensar en nous reptes de cara al futur, cal invertir en noves opcions, en noves propostes, cal assumir riscos per aconseguir que el treball sobre la creativitat no quedi en una sola acció puntual. Cal perseverar.

Com molt bé diu el lema del congrés: *necessitam de la teva inspiració per crear junts*, crec, fermament, que cal que molta gent comparteixi aquesta idea. Esper continuar treballant per aconseguir-ho.

Paraules clau: creativitat, diàleg, identitat, formació del professorat, educació informal, filosofia 3 / 18.

BIBLIOGRAFIA DE CONSULTA

- BOSCH, E. (2009): *Un lloc anomenat escola*. Barcelona. Graó.
- BOSCH, E. (1998): *El plaer de mirar. El museu del visitant*. Barcelona. Actar.
- LAGUENS, M. (2004): *Desde otro lugar*. Palma de Mallorca. Calima Ediciones
- SATIRO, A. (2009): *El reto del ¿cómo?* Barcelona. Editorial Octaedro.
- SATIRO, A. (2009): *Pensar creativamente*. Barcelona. Editorial Octaedro.
- TSCHIMMEL, K. (2009): *El proceso creativo desde la perspectiva de la creatividad como una capacidad sistémica*. Barcelona. Editorial Octaedro. Colección crear mundos.